

Fredags-
kronikkenAlexander
CappelenBård
HarstadOla
KvaløyKatrine
LøkenSimen
MarkussenMari
RegeKaren Helene
Ulltveit-Moe

Meningsfull profitt

Hvis man fjerner ethvert profittmotiv i velferdsproduksjonen, reduserer man også velferden.

Når stadig flere mennesker finner jobben sin meningsløs, og dermed lite motiverende, blir det desto viktigere for bedriftene å gi virksomheten sin et meningsinnhold. Bedriftene må ha et større mål enn å tjene penger. De må ha et formål, en visjon.

Statoil skifter navn til Equinor for å tiltrekke seg mer klimabevisst arbeidskraft. Orkla selger ikke bare husholdningsartikler; konsernet er «din venn hver dag», skal vi tro visjonen. Det er fint å tjene penger, men enda finere hvis en kan tjene penger på en større sak.

For offentlig sektor er det annerledes. Virksomhetenes formål er ikke å tjene penger, men i hovedsak å skape velferd for andre – som for mange er selve definisjonen på meningsfullt arbeid. Det gjelder ikke bare i førstelinjen, som for sykepleiere og lærere. Også byråkraterne kan se at de jobber for en større sak, for selveste velferdssamfunnet.

Private bedrifter bidrar selvsagt til velferdssamfunnet de også, men mer indirekte, gjennom å finansiere den offentlige velferden. Og selv om det er meningsfullt nok å produsere varer og tjenester som folk vil ha, føles det for mange enda mer meningsfullt hvis virksomheten har en samfunnsmessig eller sosial dimensjon.

Dermed skulle man kanskje forvente at de virksomheter som tjener penger på velferdstjenester, blir omfavnet. Men slik er det ikke. Vel må private bedrifter ta samfunnsansvar og skape mening rundt virksomheten sin, men blir det for meningsfullt, som å skape velferd for andre, da blir man velferdsprofittør.

Begrepet «velferdsprofittør» fungerer som et effektivt retorisk virkemiddel, og ser ut til å gi Rødt og SV vind i seilene. I Sverige bruker man det mindre ladede «vinst i välfärden», men også dette synes å fungere mobiliserende nå før valget i september. Påstanden er at profittmotivert skaper et for stort press i retning lavere og billigere bemanning, øker faren for hastverk og feil, og i verste fall tar liv.

Man kan si mye om profittre-

I offentlig sektor er ikke virksomhetenes formål å tjene penger, men i hovedsak å skape velferd for andre – som for mange er selve definisjonen på meningsfullt arbeid. Foto: Christopher Olsson

Fredags- kronikken Ola Kvaløy

torikken, men motstanderne mot profitt i velferden har et poeng når de hevder at private aktører innenfor velferdsområdet kan risikere å la kvalitet gå på bekostning av kostnadseffektivitet. Dette er også den tradisjonelle faglige begrunnelsen for offentlig produksjon av velferdstjenester. Hvis ulempene ved sterke incentiver til kostnadseffektivisering er større enn

fordelene ved sterke incentiver til innovasjon og kvalitetsforbedringer, bør en prioritere offentlig løsninger.

Er så løsningen å forby profitt på velferd?

Går vi til forskningen, er svaret nei. Tim Besley ved London School of Economics regnes som en av verdens ledende forskere på området. Han er tilhenger av en betydelig offentlig sektor, men skeptisk til profittforbud. Det er nettopp samarbeidet – og konkurransen – mellom private og offentlige aktører som gir de beste løsningene, viser hans teoribaserte forskning.

Det er to hovedgrunner til dette. Den første er hensynet til den ovennevnte balansen mellom kvalitet og kostnadseffektivitet. Ved å forby kommersielle aktører vil offentlige monopolister ha reduserte incentiver både til kvalitetsforbedringer og kostnadseffektivitet. Men ved bare å satse på kommersielle aktører vil incentivene til kostnadseffektivisering bli så store at det kan gå ut over kvaliteten i tjenestetilbudet. Løsningen er å la private konkurrere med sterke offentlige tjenestetilbydere. Ettersom

sistnevnte ikke vil la kostnadseffektivitet gå foran kvalitet, vil førstnevnte også måtte sikre høyt nok kvalitetsnivå for å være konkurransedyktig.

Den andre grunnen handler om etterspørselen etter mening. Det er ikke bare vanlige arbeidende folk som er opptatt av at arbeidet skal føles meningsfullt. Også kapitalen kan søke «profit with purpose». Det vil alltid være entreprenører, investorer og ledere som er hva Besley kaller «mission-oriented». Virksomheten deres må skape noe som har samfunnsøkonomisk verdi utover det privatøkonomiske. Slik oppstår såkalt sosialt entreprenørskap og sosial verdiskaping («social enterprises»), hvor man er villig til å avse noe profitt for å oppnå andre samfunnsmessige goder.

Produksjon av ulike velferdstjenester er nettopp en type virksomhet som potensielt kan tiltrekke seg sosiale entreprenører.

Vi kan ikke regne oss eksakt frem til den optimale balansen mellom offentlig og privat tjenesteyting. Dette handler også om politikk, og dermed om preferanseforskjeller. Men de faktiske preferanseforskjellene

er vanskelig å få øye på, ettersom både høyre- og venstresiden synes å være enige om målet, men uenige om virkemidlene. Uansett mål: Det er vanskelig å se at et profittforbud er et egnet virkemiddel.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Mer debatt s. 22-23 →

Forskningen gir ikke belegg for å påstå at lofotorsken står i fare for å bli utradert ved eventuelle oljeutslipp

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, administrerende direktør i Norsk olje og gass

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replikk: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.